

იძულებით გადაადგილებულ
პირთა – დევნილთა უფლებრივი
მდგომარეობა

2016

საქართველოს
სახალხო დამცველი

იძულებით გადაადგილებულ
პირთა – დევნილთა უფლებრივი
მდგომარეობა

2016 წელი

www.ombudsman.ge

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

წინამდებარე პუბლიკაცია შექმნილია ევროკავშირის დახმარებით.
მის შინაარსზე პასუხისმგებელია მხოლოდ სახალხო დამცველის აპარატი და
პუბლიკაციის შინაარსის ევროკავშირის პოზიციად აღქმა დაუშვებელია.

შესავალი	4
ღვინილთა გრძელვადიანი განსახლება	5
სასხოვრებელი ფართების პრივატიზაცია ღვინილებისთვის	8
განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაში მყოფი ობიექტები	10
დასკვნა	17
რეკომენდაციები	18

2016 წლის მონაცემებით, საქართველოში რეგისტრირებულია 273 765 იძულებით გადაადგილებული პირი. დევნილთა საერთო რაოდენობიდან ე.წ. კერძო სექტორში 144 014 დევნილი პირი ცხოვრობს, ხოლო ყოფილ კომპაქტურად განსახლების ობიექტებში 129 751 დევნილი პირია დარეგისტრირებული.¹

საანგარიშო პერიოდში საქართველოს სახალხო დამცველის წარმომადგენლები აქტიურად ახორციელებდნენ იძულებით გადაადგილებულ პირთა მდგომარეობის მონიტორინგს მთელი ქვეყნის მასშტაბით. განხორციელდა 250-ზე მეტი ვიზიტი დევნილთა ყოფილ კომპაქტურად განსახლების ობიექტებში და სამართლებრივი კონსულტაცია გაენია 700-ზე მეტ დევნილს. მოცემული ანგარიში მონიტორინგის შედეგად გამოვლენილ ფაქტებს და შესწავლილი შემთხვევების ანალიზს ეყრდნობა.

2015 წლის მსგავსად, 2016 წელსაც საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი აქტიურად იყო ჩართული საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს დევნილთა საკითხების შემსწავლელი კომისიის მუშაობაში. სახალხო დამცველი ასევე არის დევნილთა მიმართ სახელმწიფო სტრატეგიის განხორციელების სამოქმედო გეგმის სამეთვალყურეო საბჭოს წევრი.

2016 წელი ყველაზე მასშტაბური დევნილთა გრძელვადიანი განსახლების პროცესით გამოირჩეოდა. მიუხედავად იმისა, რომ საანგარიშო პერიოდში ნგრევად და სიცოცხლისთვის ან ჯანმრთელობისთვის მომეტებული საფრთხის შემცველ განსახლების ობიექტებში მცხოვრები 179 დევნილი ოჯახი დაკმაყოფილდა საცხოვრებელი ფართით, ავარიულ შენობებში იძულებით გადაადგილებულ პირთა ცხოვრების საკითხი კვლავ მწვავე პრობლემად რჩება.

დევნილთა უფლებრივი მდგომარეობის ზოგადი ანალიზის შედეგად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ საზოგადოების აღნიშნული ჯგუფის ძირითადი პრობლემები წლების განმავლობაში უცვლელია. ესენია: დევნილთა ინფორმირებულობის დაბალი ხარისხი იძულებით გადაადგილებულ პირთა უფლებრივი მდგომარეობის სფეროში მიმდინარე მოვლენების შესახებ. აუცილებელია, უზრუნველყოფილ იქნას დევნილთა ჩართულობა გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში, რაც მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს მათ ინფორმირებულობას. კვლავ პრობლემას წარმოადგენს გარკვეულ ობიექტებში იძულებით გადაადგილებულ პირთა – დევნილთა მძიმე საცხოვრებელი პირობები, ასევე, ყოფილი კოლექტიური ცენტრების რეაბილიტაციის პროცესი და სარემონტო სამუშაოების დაბალი ხარისხი.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ 2016 წელს სამინისტრომ, გრძელვადიანი განსახლების პროცესის მიმდინარეობასთან ერთად, დაიწყო მუშაობა დევნილთა საჭიროებაზე მორგებულ მიდგომაზე გადასასვლელად. იძულებით

¹ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს 2017 წლის 3 იანვრის #01-01/07/6 წერილი.

გადაადგილებულ პირთა პრობლემების გრძელვადიანი გადაწყვეტის მიზნით, აუცილებელია საჭიროებებზე მორგებულ მიდგომაზე გადასვლა. ამ პროცესში კი მნიშვნელოვანია დევნილთა სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შესწავლა და საჭიროებებზე მორგებული დახმარება.

დევნილთა გრძელვადიანი განსახლება

იძულებით გადაადგილებულ პირთა – დევნილთა კონკრეტული საჭიროებები და ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებული პრობლემები კონფლიქტის ან სტიქიური უბედურებების დასრულებასთან ერთად ავტომატურად არ ქრება. არც მაშინ მთავრდება, როდესაც ეს ადამიანები, საწყის ეტაპზე, მიმდინარე კონფლიქტისგან დაცულად გილას აფარებენ თავს. მათ სჭირდებათ მხარდაჭერა მანამ, სანამ ამ პრობლემების გრძელვადიანი გადაწყვეტა არ მოიძებნება.²

გრძელვადიანი გადაწყვეტა მიღწეულად მიიჩნევა მაშინ, როდესაც იძულებით გადაადგილებულ პირებს აღარ სჭირდებათ იძულებით გადაადგილებასთან დაკავშირებული რაიმე კონკრეტული დახმარება და დაცვა, შეუძლიათ ისარგებლონ ადამიანის უფლებებით მათი დევნილობის ნიშნით ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე. აღნიშნული მიიღწევა შემდეგი გზებით: მუდმივ საცხოვრებელ ადგილას მდგრადი რეინტეგრაციით (დაბრუნების უფლება), თავშესაფარ ადგილებში რეინტეგრაციით (ადგილობრივი ინტეგრაცია) ან ქვეყნის სხვა ნაწილში განსახლებით.³

იძულებით გადაადგილებულ პირთა პრობლემების გრძელვადიანი გადაწყვეტა ჩამოყალიბებულია გაეროს სახელმძღვანელო პრინციპებში იძულებით გადაადგილების შესახებ, რომელიც დევნილთა უფლებების განსაზღვრისათვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან დოკუმენტს წარმოადგენს.⁴ საერთაშორისო პრინციპებს საქართველოს კანონმდებლობაც ითვალისწინებს. იძულებით გადაადგილებულ პირთა მუდმივ საცხოვრებელ ადგილებზე დაბრუნებამდე, სახელმწიფოს პრიორიტეტებად კვლავ მათი გრძელვადიანი საცხოვრებელი უზრუნველყოფა და სოციალურ-ეკონომიკური ინტეგრაციის ხელშეწყობა რჩება.

მოქმედი კანონმდებლობით⁵, დევნილთა გრძელვადიანი განსახლების 4 ძირითადი პროგრამა არსებობს:

2 უწყებათაშორისი მუდმივმოქმედი კომიტეტის სქემა იძულებით გადაადგილებულ პირთა პრობლემების გრძელვადიანი გადაწყვეტის შესახებ.

3 იქვე.

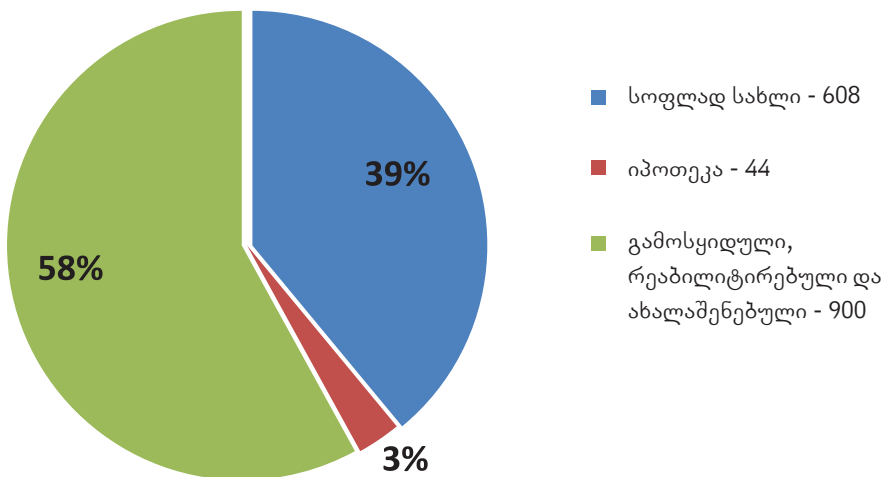
4 28-ე და 30-ე პრინციპი.

5 საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლების და ლტოლვილთა მინისტრის 2013 წლის 9 აგვისტოს №320 ბრძანება „დევნილთა გრძელვადიანი საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფის წესის, კრიტერიუმებისა და დევნილთა საკითხების შემსწავლელი კომისიის დებულება“;

- ✓ რეაბილიტირებულ და ახალაშენებულ შენობებში დევნილთა განსახლება;
- ✓ დევნილი ოჯახებისთვის ინდივიდუალური სახლებისა და ბინების შეძენა („სოფლად სახლის“ პროექტის ფარგლებში);
- ✓ კერძო საკუთრებაში არსებული დევნილთა ჩასახლებების დევნილთათვის საკუთრებაში გადაცემა (პრივატიზების პროცესის გზით);
- ✓ იპოთეკური სესხის დაფარვის პროგრამა.

საქართველოს სახალხო დამცველის წარმომადგენლები მთელი წლის განმავლობაში აქტიურად აკვირდებოდნენ, როგორც დევნილთა საკითხების შემსწავლელი კომისიის (შემდგომში კომისია) მიერ ბინების განაწილების, ასევე კენჭისყრის პროცესს. 2016 წელს გრძელვადიანი საცხოვრებლით უზრუნველყოფილია 1 552 დევნილი ოჯახი⁶. აქედან, საცხოვრებელი სახლის შესყიდვა („სოფლად სახლი“) განხორციელდა 608 ოჯახისათვის, იპოთეკური სესხის დაფარვის პროგრამის ფარგლებში დაკმაყოფილდა 44 ოჯახი, რეაბილიტირებულ და ახალაშენებულ შენობებში განსახლდა 900 ოჯახი. 52 886 დევნილი ოჯახი კვლავ საჭიროებს თავშესაფრით უზრუნველყოფას.⁷

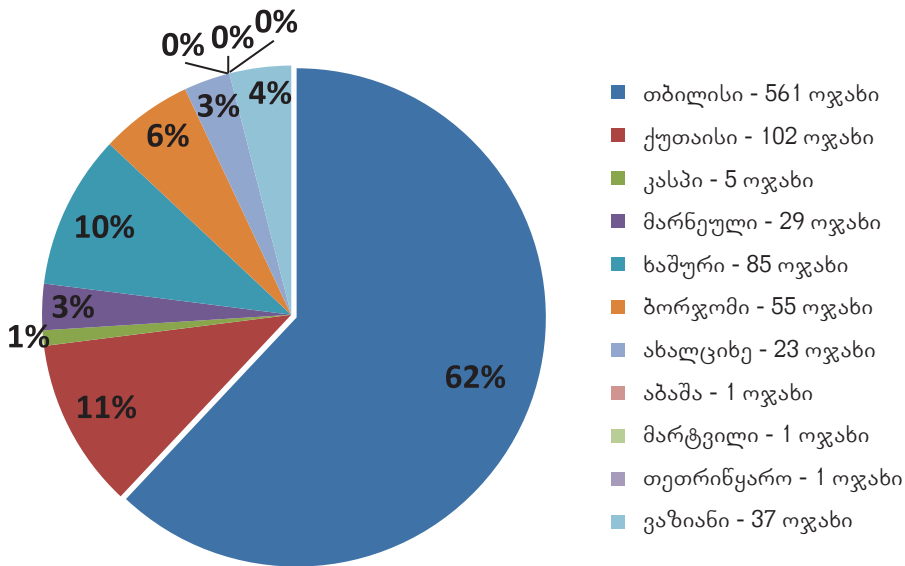
2016 წლის განმავლობაში გრძელვადიანი საცხოვრებლით უზრუნველყოფილია 1552 დევნილი ოჯახი

⁶ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს 2016 წლის 28 დეკემბრის #01-02/08/32576 წერილი;

⁷ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს 2017 წლის 03 იანვრის #01-01/07/6 წერილი.

2016 წლის განმავლობაში ქ. თბილისში და რეგიონებში რეაბილიტირებულ და ახალაშენებულ შენობებში განსახლდა 900 ოჯახი

დადებით შეფასებას იმსახურებს ის ფაქტი, რომ განსახლების პროცესში პრიორიტეტი ენიჭებოდათ იმ დევნილ ოჯახებს, რომლებიც ცხოვრობდნენ ნგრევად და სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის მომეტებული საფრთხის შემცველ, მართლზომიერ მფლობელობაში გადაცემულ საცხოვრებელ ფართებში. ობიექტის მდგომარეობა უნდა დასტურდებოდა „ლევან სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს“ დასკვნით. მნიშვნელოვანია სამინისტრომ, გარკვეული პერიოდულობით, საჭიროების შემთხვევაში, უზრუნველყოს დევნილთა კომპაქტური საცხოვრებელი შენობების მდგრადობის შესწავლა ან/და არსებული დასკვნების განახლება.

2015 წლის მსგავსად, 2016 წელს დევნილთა განსახლების პროცესი ყველაზე მასშტაბურად თბილისში წარიმართა.

სამინისტრომ 2016 წლის დეკემბერში თბილისში, ახალაშენებულ კორპუსებში 400 დევნილ ოჯახს გადასცა საცხოვრებელი ფართი. აქედან 200 ბინა თბილისის ზღვაზე, ე.წ. ოლიმპიურ სოფელში მდებარეობს, 200 კი – მენაშენეებისგან გამოსყიდულ თანამედროვე სტანდარტებით აშენებულ კორპუსებში.⁸

14 დევნილი ოჯახი თბილისში, გახოკიძის ქ. №62-ში მდებარე ახალაშენებულ კორპუსში გრძელვადიანი საცხოვრებლით დაკმაყოფილდა. აღნიშნული ოჯახები წლების განმავლობაში ყაზბეგის ქ. №34-ში მდებარე შენობაში

⁸ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლები-
სა და ლტოლვილთა სამინისტროს განცხადება თბილისის ბინების განაწილებასთან დაკავშირებით
<http://mra.gov.ge/geo/news/show/189/10390>;

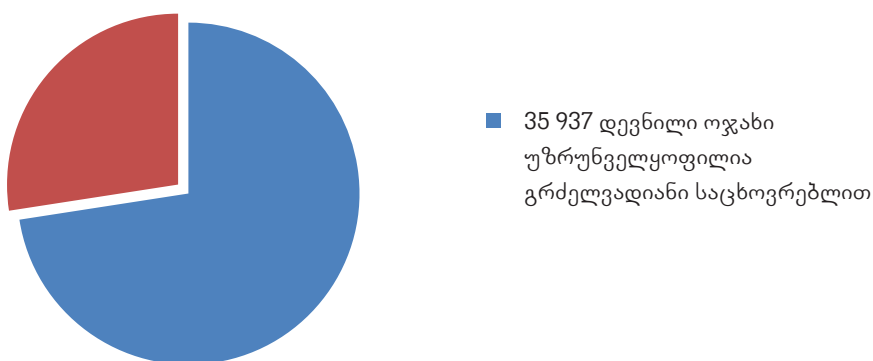
ცხოვრობდნენ. ამ ობიექტის განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაზე სახალხო დამცველი თავის ყოველწლიურ ანარიშებში საუბრობდა.

დადებითად უნდა შეფასდეს ის ფაქტი, რომ წინა წლის მსგავსად, კომისიამ ბინების განაწილების პროცესში სამი ძირითადი მიმართულებით იხელმძღვანელა⁹ და პრიორიტეტი იმ დევნილი ოჯახების განსახლებას მიანიჭა, რომლებიც განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაში მყოფ ობიექტებში ცხოვრობენ. კომისიის წევრები ინდივიდუალურად განიხილავდნენ თითოეული დევნილი ოჯახის მონაცემებსა და მონიტორინგის შედეგებს. გადასაცემი ბინის ოთახების რაოდენობა სულადობის მიხედვით განისაზღვრა.¹⁰

რაც შეეხება კენჭისყრის პროცესს, ის მშვიდ და გამჭვირვალე გარემოში მიმდინარეობდა. ასევე, უნდა აღინიშნოს, რომ პროცესის მიმდინარეობისას გათვალისწინებული იყო შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა საჭიროებები და მათ ბინები პირველ სართულზე კენჭისყრის გარეშე გადაეცათ.

დღევანდელი მონაცემებით, 52 886 დევნილი ოჯახი კვლავ თავშესაფრის მიღების მოლოდინშია.

52 886 დევნილი ოჯახი კვლავ თავშესაფრის მოლოდინშია

საცხოვრებელი ფართობის კრივატიზაცია ღვენილბისთვის

იძულებით გადაადგილებულ პირთა – დევნილთა მიმართ სახელმწიფო სტრატეგიის განხორციელების სამოქმედო გეგმის შესაბამისად, გრძელვადიანი განსახლების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ეტაპს კომპაქტურად განსახლების ობიექტებში დევნილთა სარგებლობაში არსებული საცხოვრებელი ფართების

9 1. ნგრევა და სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის მომეტებული საფრთხის შემცველი ობიექტებიდან დევნილი ოჯახების გაყვანა; 2. სასამართლოს ან ზემდგომი ადმინისტრაციული ორგანოს გადაწყვეტილებისა და სამინისტროს მიერ გაცემული ადმინისტრაციული დაპირების საფუძველზე დევნილი ოჯახების უზრუნველყოფა საცხოვრებელი ფართით; 3. კრიტერიუმების შესაბამისად, დევნილთა გრძელვადიანი განსახლება;

10 სულ განაწილდა 248 ერთოთახიანი, 79 ოროთახიანი და 73 სამოთახიანი ბინა.

მათთვის საკუთრებაში გადაცემა წარმოადგენს. ზემოაღნიშნული პროცესი 2009 წელს დაიწყო (საქართველოს პრეზიდენტის 2009 წლის №62 განკარგულების საფუძველზე) და სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული კოლექტიური ცენტრების დევნილი ოჯახებისათვის საკუთრებაში გადაცემას გულისხმობს.

ქვეყნის მასშტაბით, ყოფილ კომპაქტური განსახლების ობიექტებში 129 751 დევნილია რეგისტრირებული. 2016 წელს დევნილთათვის საცხოვრებელი ფართების კერძო საკუთრებაში გადაცემის პროცესი, მთელ საქართველოში, 125 ობიექტზე დასრულდა.¹¹

მონიტორინგის შედეგად გამოიკვეთა, რომ წინა წლების მსგავსად, კომპაქტურად განსახლებულ ობიექტებში მცხოვრები დევნილების პრობლემები უცვლელია. კვლავ აქტუალურია ყოფილი კოლექტიური ცენტრების რეაბილიტაციის პროცესი და სარემონტო სამუშაოების დაბალი ხარისხი. ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პრობლემას წარმოადგენს ბინათმესაკუთრეთა ამხანაგობების შესახებ ინფორმაციის ნაკლებობა. „ბინათმესაკუთრეთა ამხანაგობების შესახებ“ საქართველოს კანონის ამოქმედებამ ბინათმესაკუთრეთა ამხანაგობების საშუალებამისცა, ისარგებლონ მუნიციპალიტეტების ფინანსური მხარდაჭერით შენობების მოვლასთან დაკავშირებულ საკითხებზე.

იძულებით გადაადგილებული პირები, რომლებიც თავიანთი საცხოვრებელი ფართის მეპატრონენი ხდებიან, ავტომატურად ჩაითვლებიან ბინათმესაკუთრეთა ამხანაგობის წევრად. შესაბამისად, თუ აქამდე დევნილების საბინაო პრობლემების გადაჭრა სამინისტროს ნებაზე იყო დამოკიდებული, ამ შემთხვევაში დევნილებს შეუძლიათ მსგავსი პრობლემების მოსაგვარებლად ადგილობრივ მუნიციპალიტეტებს მიმართონ.

დევნილებს არ აქვთ საკმარისი ინფორმაცია ამხანაგობების სისტემის შესახებ. იმ კომპაქტურად განსახლების ობიექტებშიც კი, სადაც უკვე დააარსეს ამხანაგობები, მხოლოდ ბუნდოვანი წარმოდგენა აქვთ, თუ როგორ ფუნქციონირებს ეს სისტემა, ან რა სარგებლის მიღება შეუძლიათ. გვხვდება ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც კომპაქტურად განსახლების ობიექტებში დევნილები არ თვლიან თავს ამხანაგობებში გადანაცვეტილების მიღების პროცესის მონაწილედ. ამხანაგობების დაარსების პროცესს ხშირად დევნილთა საზოგადოების ყველაზე აქტიური ლიდერები წარმართავენ, რომლებიც თითქმის ავტომატურად ხდებიან ამხანაგობის თავმჯდომარეები. მნიშვნელოვანია, მუნიციპალიტეტების წარმომადგენლებმა დევნილებს მიაწოდონ სათანადო ინფორმაცია, რათა თავიდან იქნას აცილებული ერთი ან რამდენიმე პირის მიერ, სხვა მესაკუთრეთა თანხმობის გარეშე, გადანაცვეტილების მიღება

სახალხო დამცველი წლებია საუბრობს იმ ობიექტებზე, რომლებიც სათანადო საცხოვრებლის¹² მინიმალურ სტანდარტებსაც ვერ აკმაყოფილებს.

11 საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს 2017 წლის 3 იანვრის #01-01/07/6 წერილი.

12 „საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა – დევნილთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლის „ნ“ ქვეპუნქტის მიხედვით, სათანადო საცხოვრებელი გულისხმობს დევნილისათვის საკუთრებაში ან მართლზომიერ მფლობელობაში გადაცემულ საცხოვრებელს, სადაც უზრუნველყოფილია ღირსეული ცხოვრებისათვის აუცილებელი პირობები, მათ შორის უსაფრთხოებისა და სანიტარული თვალსაზრისით დამაკმაყოფილებელი პირობები.

რეაბილიტაციის საჭიროებები ძირითადად საკანალიზაციო და წყალგაყვანილობის სისტემებს, სახურავის და მზიდი კედლების შეკეთების პრობლემებს მოიცავს. ეს ის მინიმალური საყოფაცხოვრებო პირობებია, რომლებიც შენობის დაკანონებამდე უნდა უზრუნველყოფილიყო სამინისტროს მიერ. მონიტორინგმა აჩვენა, რომ საქართველოს მასშტაბით პრივატიზებულ ობიექტებთან დაკავშირებით, დევნილთა საყოფაცხოვრებო პრობლემებზე მუშაობისას მუნიციპალიტეტები აქტიურობის დონით განსხვავდებიან. ობიექტის დაკანონების მიუხედავად, მუნიციპალიტეტებს არ აქვთ საკმარისი რესურსი იმისათვის, რომ დევნილთა პრობლემები აღმოფხვრან. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია დევნილთა სამინისტროს და ადგილობრივი მუნიციპალიტეტების კოორდინირებული მუშაობა, რათა მსგავსი პრობლემები აღმოიფხვრას.

კვლავ პრობლემას წარმოადგენს ე.წ. ნახევრად დაკანონებული ობიექტები, სადაც არაერთხელ განხორციელდა აზომვითი სამუშაოები, თუმცა ამ დრომდე არ მომხდარა სრული პრივატიზაცია. ამ პრობლემის გამო, დევნილები ვერ ახერხებენ ბინათმესაკუთრეთა ამხანაგობის შექმნას, ქონების საკუთარი შეხედულებისამებრ განკარგვას და სხვა სამოქალაქო უფლებების რეალიზაციას. ეს საკითხები 2015 წლის ანგარიშშიც იყო განხილული.

ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს საკითხს წარმოადგენს შენობა-ნაგებობებზე მიკუთვნებული მიწის ნაკვეთის წითელი ხაზების დადგენა, რომელიც საერთო სარგებლობის ფართებთან ერთად (სხვენი, სარდაფი, კიბის უფრედი, დერეფანი და ა.შ.) დღემდე სახელმწიფოს საკუთრებაა. ამ გარემოების გამო, დევნილები ვერ სარგებლობენ ისეთი მუნიციპალური სერვისებით, როგორიცაა ეზოებისა და მიმდებარე ტერიტორიების კეთილმოწყობა და სხვა. პრობლემის გადაჭრა შესაძლებელია საერთო სარგებლობის ფართების ბინათმესაკუთრეთა ამხანაგობებისათვის საერთო საკუთრებაში გადაცემის გზით.

განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაში მყოფი ობიექტები

დადებით შეფასებას იმსახურებს ის ფაქტი, რომ 2016 წელს 1 552 დევნილი ოჯახი დაკმაყოფილდა გრძელვადიანი საცხოვრებლით. აქედან, ნგრევად და სიცოცხლისთვის ან ჯანმრთელობისთვის მომეტებული საფრთხის შემცველ ობიექტებში მცხოვრებ 179 დევნილ ოჯახს გადაეცა სხვა საცხოვრებელი ფართი. თუმცა, კვლავ ერთ-ერთ მწვავე პრობლემად რჩება ავარიულ შენობებში იძულებით გადაადგილებულ პირთა ცხოვრება.

მონიტორინგის შედეგად დადგინდა, რომ გარკვეულ ობიექტებში საცხოვრებელი პირობები ძალიან მძიმეა. განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს რამდენიმე ობიექტი, მათ შორის თბილისში მდებარე სასტუმრო „უშბა“, სოფელ დილომში მდებარე „ჰიდროგეოლოგიის ბიურო“, ნავთლულის

დასახლებაში მდებარე ყოფილი 78-ე ბ/ბალი, ქიზიყის ქ. №26-ში მდებარე „საქნიგნის“ შენობა, მეველის ქ. №5-ში მდებარე საწარმო „კიკიჩა“ და იუმაშევის ქ. №21-ში მდებარე ს/ს „დუზანის“ შენობა.

ამ და სხვა მსგავს ობიექტებში, როგორც წესი, დაზიანებულია სახურავი, წყალგაყვანილობის სისტემა, მოუწესრიგებელია საკანალიზაციო მიწები. სსიპ „ლევან სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს“ დასკვნების მიხედვით, შენობების არსებული სახით ექსპლუატაცია საფრთხის შემცველია იქ მცხოვრებთათვის.

მონიტორინგის შედეგად, მძიმე საცხოვრებელი პირობები გამოიკვეთა ოქროყანის დასახლებაში მდებარე კოტეჯებში. შენობების უმეტესობა ამორტიზებულია, დაზარალებულია კედლები, სახურავიდან ჩამოდის წყალი, არ არის დაცული სანიტარულ-ჰიგიენური პირობები.

სოფელი დიღომი, „ჰიდროგეოლოგიის“ ბიურო, 2016 წელი
ფოტო: საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი

სოფელი დილოში, „ჰიდროგეოლოგიის“ ბიურო, 2016 წელი
ფოტო: საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი

თბილისი, სასტუმრო „უშბა“, 2016 წელი
 ფოტო: საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი

თბილისი, იუმაშევის ქუჩა, ს/ს „დუზანის“ შენობა, 2016 წელი
ფოტო: საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი

ოქროყანა, „ოქროყანის კოტეჯი“, 2016 წელი
ფოტო: საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი

უმძიმეს მდგომარეობაშია დასავლეთ საქართველოში მდებარე შემდეგი ობიექტები: ქუთაისში – ახალგაზრდობის გამზ. მე-5 შეს. – ბაზა „მუხნარი“, სულხან-საბას დასახლება, მშენებლის №5 – შპს „ქუთაისი 99“, მესხის ქ. №27, ყოფილი დისპანსერი, „შშმ პირთა სასწავლო საწარმო“, „კულინარიული სასწავლებელი“, სასტუმრო „თბილისი“, ბაღდათში – ყოფილი „პროფესიულ-ტექნიკური სასწავლებელი, ჭიათურის მუნიციპალიტეტში – „ჯარბელის“, სანატორიუმი „ჭიათურის“ შენობები.

ბაღდათი, ყოფილი პროფესიულ-ტექნიკური სასწავლებლის შენობა, 2016 წელი
ფოტო: საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი

მონიტორინგმა ცხადყო, რომ 2017 წლის ერთ-ერთი პრიორიტეტი სამინისტროსთვის ასეთი შენობებიდან დევნილთა განსახლება ან შენობების სრული რეაბილიტაცია უნდა იყოს. დანგრევის პირას მყოფი ობიექტების პრობლემის გადაჭრის გადავადებამ შეიძლება უმძიმეს შედეგებამდე მიგვიყვანოს. იქ მცხოვრები დევნილების ჯანმრთელობა და სიცოცხლე ყოველდღიურად საფრთხის ქვეშ არის.

დღეს დევნილთა სამინისტრო კომპაქტურ ჩასახლებებს ადმინისტრაციულად „ხურავს“ მაშინ, როდესაც იქ მცხოვრები ყველა დევნილი დაკმაყოფილებულია გრძელვადიანი საცხოვრებლით. ეს პროცესი სამი ძირითადი ფორმით ხორციელდება:¹³

1. პრივატიზება: კომპაქტური ჩასახლება, რომელიც სრულად არის პრივატიზებული და მისი მოვლა-პატრონობა უკვე იქ მცხოვრები მესაკუთრეების და ბინათამხანაგობის პასუხისმგებლობას წარმოადგენს;
2. დაცლა: დევნილები განასახლეს ანდროებით გაიყვანეს სხვაგან, კომპაქტური ჩასახლების შენობის პოტენციური ან ფაქტობრივი ნგრევის გამო. შენობაზე პასუხისმგებელია საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო ან მუნიციპალიტეტი¹⁴;
3. დაცლა: დევნილები საკუთარი სურვილით ან დევნილთა სამინისტროს პროგრამის ნაწილის ფარგლებში გადაიყვანეს სხვაგან, მაგრამ კომპაქტური ჩასახლება არ ინგრევა. შენობაზე პასუხისმგებელია საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო ან მუნიციპალიტეტი.

მას შემდეგ, რაც კომპაქტური ჩასახლების ობიექტი ადმინისტრაციულად დაიხურება, შენობას იღებენ დევნილთა სამინისტროს მონაცემთა ბაზიდან, ხოლო პასუხისმგებლობა შენობაზე საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს ან მუნიციპალიტეტს უბრუნდება.

დევნილთა სამინისტროს მიერ შენობის ზემოაღნიშნული სამი ფორმით ადმინისტრაციულად დახურვის შემთხვევაშიც, ხშირად დევნილები თუ სხვა უსახლკარო/სოციალურად დაუცველი ადამიანები იკავებენ და აგრძელებენ შენობაში ცხოვრებას, იმისდა მიუხედავად, რომ მათ (დევნილების შემთხვევაში) შესთავაზეს/ისინი დაკმაყოფილდნენ დროებითი ან გრძელვადიანი საცხოვრებლით. ამგვარი სიტუაციის აღსაწერად დევნილთა სამინისტრო იყენებს ტერმინს „ნაწილობრივ დახურვა“. დღევანდელი მონაცემებით, იძულებით გადაადგილებულ პირთა მიერ თბილისში თვითნებურად დაკავებულია 23 ობიექტი.¹⁵ ამიტომ რეკომენდებულია, რომ ტერმინი „დახურვა“ ნიშნავდეს, როგორც ადმინისტრაციულად, ასევე ფიზიკურად

13 კომპაქტური ჩასახლებების სოციალ-ეკონომიკური პროფაილინგი, ოჯახების განსახლება და პრიორიტეტული ნგრევადი საცხოვრებელი ობიექტების დახურვა.

14 კომპაქტური ჩასახლების ობიექტები დევნილთა სამინისტროს საკუთრება არ არის; სამინისტროს მათზე პასუხისმგებლობა ეკისრება მანამ, სანამ დევნილები არ არიან დაკმაყოფილებული გრძელვადიანი საცხოვრებლით, რის შემდეგაც პასუხისმგებლობა, უმეტეს შემთხვევაში, უბრუნდება საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს ან მუნიციპალიტეტს.

15 საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს 2016 წლის 28 დეკემბრის #01-02/08/32583 წერილი.

შენობის დახურვას. შენობაზე პასუხისმგებელმა უწყებამ უნდა უზრუნველყოს მისი დაცვა სხვადასხვა პირის მიერ თვითნებურად დაკავებისაგან, რადგან ამ შენობებში ისევ არსებობს მომეტებული საფრთხე ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის.

დასკვნა

2016 წელი, დევნილთა უფლებრივი მდგომარეობის მხრივ, მნიშვნელოვნად არ განსხვავდებოდა 2015 წლისგან. მიუხედავად იმისა, რომ საანგარიშო წელი დევნილთა გრძელვადიანი განსახლების პროცესით გამოირჩეოდა, 52 886 ოჯახი კვლავ საჭიროებს თავშესაფრით უზრუნველყოფას. მწვავე პრობლემად რჩება ავარიულ შენობებში იძულებით გადაადგილებულ პირთა ცხოვრების საკითხი. სამინისტროსთვის 2017 წლის ერთ-ერთი პრიორიტეტი ნგრევად და სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის მომეტებული საფრთხის შემცველ ყოფილ კომპაქტურად განსახლების ობიექტში მცხოვრები დევნილთა ოჯახების განსახლება ან შენობების რეაბილიტაცია უნდა იყოს. დანგრევის პირას მყოფი ობიექტების პრობლემის გადაჭრის გადავადებამ შეიძლება უმძიმეს შედეგებამდე მიგვიყვანოს.

დევნილთა გრძელვადიანი განსახლების გარდა, სამინისტრომ აქტიური მუშაობა უნდა განაგრძოს საჭიროებაზე მორგებულ დახმარებაზე გადასასვლელად. მნიშვნელოვანია დევნილთა სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შესწავლა და შესაბამის საჭიროებებზე მორგებული დახმარება. უნდა გაძლიერდეს დევნილთათვის საარსებო წყაროებზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის სექტორის ეფექტიანი მართვა, შესაბამისი კვლევების განხორციელება, რათა საარსებო წყაროების პროგრამები რეალურად გამოვლენილ საჭიროებებს დაეფუძნოს.

საქართველოს ოქუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს:

- 2017 წელს დევნილთა გრძელვადიანი განსახლების პროცესში პრიორიტეტი მიანიჭოს ნგრევად და სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის მომეტებული საფრთხის შემცველი კომპაქტური განსახლების ობიექტებიდან დევნილთა განსახლებას
- უზრუნველყოს კომპაქტური განსახლების ობიექტების მდგრადობის შემოწმება სსიპ „ლევან სამხარაულის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს“ მიერ ან არსებული დასკვნების განახლება
- დევნილების განსახლებაზე მიღებული უარყოფითი შეფასებისას, დევნილთა საკითხების შემსწავლელი კომისიის სხდომის ოქმში გაიწეროს გადაწყვეტილების როგორც ფაქტობრივი, ასევე სამართლებრივი საფუძვლები
- მუნიციპალიტეტებს მიანდოს ინფორმაცია მათ ტერიტორიაზე განთავსებული კოლექტიური ცენტრების სარეაბილიტაციო საჭიროებების შესახებ, რათა მუნიციპალიტეტებმა გაითვალისწინონ შესაბამისი ფინანსური ხარჯი ბიუჯეტში
- დევნილთა სამინისტრომ ადგილობრივ მუნიციპალიტეტებსა და საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროსთან ერთად ჩამოაყალიბოს ერთიანი მიდგომა ნაწილობრივ პრივატიზებული კოლექტიური ცენტრების სტატუსთან და ამ შენობებში ბინათმესაკუთრეთა ამხანაგობის უფლებამოსილებასთან დაკავშირებით
- სამოქალაქო საზოგადოების, მათ შორის დევნილთა ორგანიზაციების, საერთაშორისო ორგანიზაციებისა და სხვა დაინტერესებული მხარეების ჩართულობით უზრუნველყოს სრულყოფილი პროგრამის შემუშავება დევნილთა საჭიროებაზე მორგებულ მიდგომაზე გადასვლისათვის
- მიიღოს ზომები დევნილთა ინფორმირებულობის გაზრდისათვის ყველა იმ საკითხზე, რომელიც მათ უფლებრივ მდგომარეობას შეეხება.